

12. června 1924

**Ředění, míchání a aplikace roháčku
Uchovávání a použití kravských rohů
Vehnání semene do stavu chaosu
Reprodukční a výživná schopnost obilnin**

Otázka: Pokračuje zředování aritmetickým způsobem?

Dr. Steiner: Pokud jde o tento problém, bude muset být ještě mnohé řečeno. Pravděpodobně se ukáže, že s narůstající plochou bude zapotřebí větší množství vody a méně kravských rohů, takže se pak s poměrně málo rohy bude moci pohnojit velká plocha. V Domachu jsme měli pětadvacet kravských rohů a předběžně to stačilo na větší zahradu. Vzali jsme jeden roh na půl vědra. Podruhé jsme vzali celé vědro a použili jsme dva rohy. Pak jsme chtěli pohnojit ještě jeden pozemek, který byl podstatně větší: sedm rohů na sedm věder.

Je možné využít k míchání hnoje (myslí se preparát - pozn. překl.) pro větší plochy míchacího zařízení, nebo je to nepřipustné?

To je samozřejmě věc, která se dá pojmout buď velice přísně, anebo se zde člověk může postupně stále více uchylovat k nejrůznějším náhražkám. Není pochyb o tom, že míchání rukou znamená něco naprosto jiného než míchání strojové. To však samozřejmě mechanista nikdy nepřizná. Pomyslete však jen, jak obrovský je to rozdíl, zdali mícháte opravdu rukou, a přitom do míchání dostanete všechny ty přejemné pohyby, které ruka vykonává, všechny ty věci, které se tam eventuálně dostanou, případně i vjemy a pocity, jaký je to rozdíl, zda se to tam všechno dostane, nebo zda to prostě umícháte strojem. Dnes již lidé samozřejmě nevěří, že by tento rozdíl stál za řeč; je to však vidět dosti zřetelně i v lékařství. Věřte, že vůbec není lhostejné, zdali je nějaký lék vyráběn spíš manuálně anebo strojově. Člověk těmto věcem něco dává, zpracovává-li je sám - nad tím není třeba se usmívat. Několikrát jsem už byl dotazován - mnozí z vás budou znát Rytířova léčiva - co si o těchto léčivech myslím. Možná víte, že zatímco jedni tyto léky velkolepým způsobem opěvují, rozšiřují o nich druzí, že tyto léky nemají žádné zvláštní účinky. Ty účinky tu samozřejmě jsou. Jsem však pevně přesvědčen o tom, že budou-li právě tyto prostředky uvedeny na obecný trh, že posléze podstatně ztratí na účinku, protože právě u těchto prostředků není lhostejné, zdali lék vlastní lékař sám, který ho pak bezprostředně podá pacientovi. Lékař sebou totiž přináší, když něco takového pacientovi podává, pokud se to vše děje jen v menším kruhu, určitý entuziazmus.

Nyní si asi řeknete: No dobře, jenže takový entuziazmus nic neváží, ten se nedá odvážit. Pravda, neváží, ale přináší svou vibraci. A lékaři jsou nadšeni, jsou-li naplněni entuziasmem. Světlo má velice silné působení na léčiva, proč by na ně nemělo působit rovněž nadšení? Entuziazmus však působí jako zprostředkovatel a působí značně, takže dnešní nadšení lékařů mohou vyvolat veliké účinky. Rytířovy prostředky působí právě díky tomu s takovou intenzitou. Nadšením se bude dát vyvolat veliké působení. Pokud to však

¹ Řecké *enthusiasmos* znamená *prostoupení, naplnění Bohem*; v němčině má slovo *nadšení* - *Begeisterung* - jako slovní základ *Geist* = *duch*, čili něco jako *prostoupení duchem* - pozn. překl.

budete dělat řemeslně, pak toto působení pravděpodobně vyprchá. To je to, co u takovýchto věcí přichází v úvahu, zda člověk něco dělá se všim tím, co vychází z lidské dlaně - a z dlaně člověka vychází opravdu mnoho - či zda to dělá pomocí stroje. Postupně by se však mohlo ukázat, že toto míchání je velikým potěšením, takže člověk vůbec nebude myslet na nějaký strojní provoz ani tam, kde je zapotřebí mnoha kravských rohů. A jednou člověk dospěje k tomu, že to bude prostě dělat o nedělích po obědě jako dezert. Pak se už jen díky tomu, že byla pozvána spousta hostů, že se to bude dělat v nedeli a že u toho bude dobrá zábava, dosáhne toho nejkrásnějšího i bez stroju.

Technika rozptýlení poloviny vědra vody na plochu jedné třetiny jitra bude tak trochu problémem. Když se pak ale zvýší množství kravských rohů, pak to všechno naroste nejen o počet rohů, nýbrž mnohem rychleji. Rozptýlení by pak bylo ještě mnohem obtížnější. Je možné zředit toto množství vody ještě větším množstvím vody, anebo je třeba tento poměr (jedné poloviny vědra) zachovat tak, jak je? Že se tedy vezme přibližně půl vědra na jednu třetinu jitra?

Ono to půjde. Domnívám se však, že se bude muset změnit metoda míchání. Můžete to provádět tak, že nejprve až do konce rozmícháte jeden kravský roh v půlce vědra vody. Pak to ve vědru zředíte, poté však bude třeba opět míchat. Mám však za to, že by přece jen bylo lepší vypočítat, o kolik se musí v jedné polovině vědra míchat méně substance a pak míchat v polovině vědra, třebaže méně než jeden roh. Neobyčejně zde záleží na tom, aby bylo navozeno intenzivní, niterné promíchání a proniknutí. Když se tato substance naleje do vody a zamíchá, tak to ještě dlouho není opravdové proniknutí těchto kapalin. Je třeba vyvolat intenzivní, niterné proniknutí a vždy, když se do vody přidá i jen poněkud hustší látka, nebo když se nemíchá dost silně, nedojde ani k žádnému promísení. Myslím, že pro člověka bude snazší, když bude míchat pokud možno mnoho věder naplněných do poloviny, než kdyby měl opět míchat rozpuštěnou vodu.

Je možné kapalinu, v níž budou stále ještě zůstávat pevné části, precedil, aby se dala lépe rozptýlit postřikovacím zařízením ?

Myslím, že to nebude nutné. Pokud totiž při míchání rychle změňte směr, dostanete velice kalnou kapalinu a nebudete pak muset brát ohled na to, zda tu jsou ještě nějaká cizí tělíška. Ten hnůj (myslí se preparát - pozn. překl.) bude možné dobře rozptýlit. Čistý kravinec je to nejlepší. Nedomnívám se však, že by se člověk musel namáhat a provádět nějaké zvláštní čistění, i kdyby zde ta cizí tělíška byla. Jestliže tu cizí tělíška budou, tak, aniž by byla nějak škodlivá, budou případně moci působit mnohem spíš velmi příznivě, poněvadž při onom koncentrování a následném zředění už skutečně nepůsobí nic jiného než záření. Nepůsobí již žádné látky, jen a pouze dynamické záření, takže nejste vystaven nebezpečí, že na místě, kde by vniklo nějaké cizí těleso, budou brambory vytvářet pouze dlouhé výhony, na kterých nic neporoste. Toto nebezpečí snad hrozit nebude.

Já jsem měl na mysli pouze použití postřikovacího zařízení.

Přecedit se to může, to není na závadu. Nejlepší by bylo, kdyby se ta zařízení zkonstruovala rovnou tak, aby měla před rozstřikováním síto.

Nebylo řečeno, zdali by se měla hmota z rohu odvážit, aby se docílilo proporcionálního poměru. Je ta polovina vědra vědrem švýcarským, anebo je to udání litrů ? ²

² Výklad této poznámky není jednoznačný. Německé Anschauung může znamenat pohled zprostředkovaný očima, stejně jako názor nebo i duchovní zření. Protože je zde však řeč o pohledu bezprostředním, má se tím pravděpodobně na mysli pohled jiný než než smyslový - pozn. překl.

Odpovědi na otázky

Já jsem použil švýcarské vědro - vědro k dojení ve Švýcarsku - celá ta věc byla odzkoušena dle bezprostředního náhledu.* Nyní by se to muselo převést na hmotnostní poměry.

Dají se kravské rohy použít častěji, nebo musí být vždy od právě poražených zvířat ?

Myslím - ačkoli jsme to zatím nevyzkoušeli - že podle toho, co o těchto záležitostech víme, se kravské rohy budou moci použít třikrát až čtyřikrát po sobě; ale pak už to nebude tak docela souhlasit. Nelze vyloučit, že by případně existovala možnost, že by člověk tyto rohy poté, co je používal po tři až čtyři roky, uchovával ve stáji, že by je pak mohl použít ještě pro jeden další rok. Nemám však představu, kolik je v zemědělském podniku k dispozici kravských rohů, zda je nutné s nimi obzvláště šetřit nebo ne. Otázka, kterou teď nemohu rozhodnout.

Odkud je možno získat kravské rohy? Musí je člověk vzít z východoevropských nebo ze středoevropských krajů ?

Odkud se kravské rohy vezmou, je zcela lhostejné, neměly by jen pocházet od rasa; rohy musí být pokud možno čerstvé. Je ovšem pozoruhodné, jakkoli to zní paradoxně, že západní život, život na západní polokouli je úplně jiný než život na polokouli východní. Život v Africe, Asii a Evropě znamená něco jiného než život v Americe. A tak je možné, že rohy amerického skotu bude případně nutné přivést k účinnosti poněkud jiným způsobem. Mohlo by se ukázat, že u těchto rohů bude třeba lejno poněkud nahustit, upéčovat, více je sklepat dohromady. Vůbec nejlepší je, když vezmete rohy odněkud z bližšího okolí. Existuje mimořádně intenzivní příbuznost mezi silami, které jsou v kravských rozích určitého kraje, a silami, které v tomto kraji jinak působí, zatímco cizí síly rohů by se mohly nepohodnout s věcmi, které jsou v zemi. Zde je třeba také dbát na to, že velice často krávy, které budou v nějakém kraji zdrojem rohů, nepocházejí bezprostředně z tohoto kraje. Jestliže však kráva na určité půdě po tři až čtyři roky žrala, tedy na ní žila, pak k této půdě patří, není-li to západní skot.

Jak mohou být tyto rohy staré? Musí být od staré nebo od mladé krávy?

Mám za to - všechno se to musí prozkoušet - podle podstaty celé věci, že středně staré rohy, tedy rohy od krav středního věku, by byly těmi nejlepšími.

Jak musí být tyto rohy veliké?

(Dr. Steiner kreslí velikost rohu na tabuli - asi 30 až 40 cm dlouhý - viz nákres. Podle všeho je míněna obvyklá velikost rohu allgáuského skotu.)

Není též podstatné, zda se vezme roh vykastovaného vola nebo samčího či samičího zvířete ?

S největší pravděpodobností nebude tato věc od vola vůbec působit a u býka bude působit poměrně slabé. Proto také vždycky říkám kravské rohy; krávy jsou zpravidla samičího pohlaví! Mám na mysli samice.

Kdy je nejlepší vysévat obiloviny, chleboviny?

Podívejte, odpověď na tuto otázku přesně vyplyne, až budu hovořit o výsevu. Výsev je samozřejmě mimořádně důležitý, a je veliký rozdíl, blížíme-li se zimním měsícům, anebo jsme-li od zimních měsíců poněkud vzdáleni. Jestliže jsme v blízkosti zimních měsíců, tak v rostlinách vyvoláme silnou reprodukční schopnost, jsme-li od zimních měsíců dále, vyvoláme v nich silnou výživnost.

Může se kravský rohový hnůj rozptylovat i s pískem? Má přitom význam déšť?

Co se týče písku, pak to klidně udělejte. My jsme to nezkoušeli. Nic proti tomu nehovoří. Jak přirozeně působí déšť, to je něco, co se jednou teprve bude muset vyzkoušet. Dá se předpokládat, že déšť přitom nevyvolá žádnou změnu, případně že by dokonce mohl způsobit zvýraznění této věci. Na druhé straně jde však přece jen o tak velkou koncentraci sil, že je možno představit si, že díky malému nárazu, ke kterému dojde při dopadu dešťové kapky, by toho mohlo být rozprášeno přespíliš. Je to vskutku jemné působení a je třeba na to na všechno brát zřetel. Proti rozhazování kravského hnoje (myslí se preparát - pozn. překl.) s pískem nelze nic namítnout.

Jak je možno při uchovávání kravského rohu a jeho obsahu zadržet případné škodlivé vlivy?

U těchto věcí všeobecně platí, že odstraňování takzvaných škodlivých vlivů vyvolává zpravidla více škod, než kdybychom je nechali. V dnešní době se strašně dbá na to, aby se všude dezinfikovalo. V tom se bezpochyby zachází ve všech oblastech příliš daleko. Tak se u našich léčiv jednalo o to, že chce-li člověk zabránit absolutně všem možnostem zplesnivění, musí opět použít metod, které brání vlastnímu léčebnému účinku. Před všelijakými škodlivostmi, které se tu objeví, nemám žádný zvláštní respekt. Ono to zase tak moc neškodí. Nejlepší je, když se člověk příliš nenamáhá s používáním čistících metod, nýbrž když je nechá tak jak jsou. My jsme přes to přetáhli vepřový měchýř, aby do toho nenapadala zem. Nějaké zvláštní čistění, obzvláště u rohů, bych vůbec nedoporučoval. Je třeba si uvědomit, že špína není vždy „špínou“. Když si například potřete obličej tenounkou vrstvou zlata, pak je to špína; zlato však špínou není. Takže špína není vždy špínou. Špínaje někdy tím, co má konzervační účinky.

Má člověk nějakým opatřením napomáhat pokud možno důkladnému navození chaosu v semeni?

Je možné tomu napomáhat, ale nebude to nutné. Jestliže vůbec dojde k tvorbě semen, pak dojde i k vytvoření maximálního chaosu. Přitom není třeba tomu napomáhat. Napomoci bude třeba právě u hnojení. Avšak nemyslím si, že by při tvorbě semen vyvstala nutnost podnitit vytvoření chaosu; je-li zde vůbec oplodňující semeno, pak je zde i dokonalý chaos.

Odpovědi na otázky

Nebude také nutné učinit něco pro kosmické síly, které by měly zůstat zachovány až k nové tvorbě rostliny ?

Dalo by se to přirozeně udělat tím, že se půda učiní více křemičitou než je. Neboť skrze křemík působí vlastně to, co je v zemi zachyceno z vlastního kosmického vlivu. Tak by se to dalo provést, přesto si však nemyslím, že je to nutné.

Jak velké mají být pokusné plochy ?

K tomu by bylo možno provádět pokusy následujícím způsobem. U těchto záležitostí je vždy poměrně snadné udat směrnice, avšak účelnou velikost určité věci si přece člověk musí vyzkoušet sám. U tohoto problému bude možné poměrně velmi snadno provádět pokusy. Řekněme, že vedle sebe jednou zasejete na dva pokusné záhony pšenici a vičenec. Tady pak budete mít možnost, použijete-li křemen (myslí se preparát - pozn. překl.) na rostlinu, která podle své přirozenosti lehce přechází k tvorbě semen - která v případě pšenice přechází k trvalé tvorbě semen - budete mít možnost pozorovat omezení tvorby semen. U vičence uvidíte, že je u něj tvorba semen zcela potlačena, nebo snad také že následuje se značným zpožděním. Chcete-li tyto věci zkoumat, můžete provést srovnání, jaké vlastnosti vykazuje zrnina, tedy pšenice, a dále jaké podobné vlastnosti má vičenec, tedy leguminóza, a tímto způsobem založit velice zajímavé pokusy týkající se tvorby semen.

Je lhostejné, kdy se ono rozředěné množství dodá na pole ?

To zcela jistě lhostejné není, kdyby člověk chtěl kravské rohy uchovávat jako kravské rohy, poté co je vyňal ze země, Zpravidla je tam však můžeme ponechat až do té doby, než je potřebujeme. Tady se nezkazí, a to i když přezimovaly a zůstaly zde ještě nějakou dobu v létě. Pokud by však byl člověk nucen uchovávat je někde jinde, pak by si musel zhotovit bedýnku, kterou by uvnitř vystlal rašelinou, tak aby ze všech stran vznikla rašelinová výstelka. Pak by se tyto kravské rohy musely vložit dovnitř, aby se ona velmi silná koncentrace uchovala. Naproti tomu uchovávat již rozmíchanou vodu, to bych nikomu za žádných podmínek neradil. Míchání je třeba obstarat tehdy, má-li být za nepříliš dlouhou dobu ona věc použita.

Chce-li člověk ošetřit ozimé obilí, má pak rohy použít jeden čtvrtrok po vynětí ze země ?

Nejlepší vždycky bude - ono to není rozhodující - ponechat je vevnitř v zemi až do té doby, kdy mají být použity. Když je člověk použije v nastávajícím časném podzimu, tak je ponechá uvnitř až do toho okamžiku, kdy je potřebuje. Ten hnůj (míněně preparát - pozn. překl.) se tím nijak nezkazí.

Nevytratí se díky jemnému rozstříkovacímu zařízení v důsledku takto vzniklého jemného rozprášení kapaliny éterné a astrální síly?

To zcela určitě ne. Ty jsou velmi pevně upoutány. Vůbec je třeba se daleko méně obávat toho, že by duchovno člověku prchlo, pokud ho sám již předem nezapudí, na rozdíl od záležitostí hmotných.

Jak se zachází s kravskými rohy s minerální výplní poté, co přečkaly léto?

Těm vůbec neuškodí, budou-li vyňaty a někde uloženy. Můžete je hodit někam na hromadu. Látce, která takto prošla létem, to nijak neškodí. Rohy mohou být osvíceny sluncem. To jim může být dokonce ku prospěchu.

Odpovědi na otázky

Musí se rohy zahrabat na tom daném místě na poli, kde chce člověk později hnojit, anebo se mohou zahrabat vedle na nějakém jiném místě?

To bude skýtat tak nepatrný rozdíl, že na to vůbec nemusíte brát ohled. Prakticky uděláte nejlépe, když si vyhledáte místo, kde je poměrně dobrá půda, tedy ne zrovna půda nadměru minerální, nýbrž půda poněkud humóznější, a tam můžete na jednom místě zahrabat všechny kravské rohy, které vůbec potřebujete.

Jak je tomu, když se v zemědělství používají stroje ? Říká se přece, že by se žádné stroje používat neměly?

No jistě, pohledte, to je otázka, která se v podstatě vůbec nedá zodpovědět zemědělsky. Nemůže být pochyb o tom, že člověk dnes při našem současném sociálním životě přijde s velice aktuální otázkou, zeptá-li se, zdali se smějí používat stroje. Dnes by člověk sotva mohl být zemědělcem, aniž by nepoužíval stroje. Samozřejmě nejsou všechny pochody zase až tak příbuzné přírodním pochodům té nejintimnější povahy, jako je třeba právě ono míchání a podobně. Právě tak, jako by tedy člověk neměl k tak intimním přírodním pochodům přistupovat čistě strojově, tak se ve vztahu k jiným záležitostem stará příroda už sama o to, aby člověk tam, kde stroje nemají co hledávat, se strojem také nic nepořídil. Při tvorbě semen toho stroj příliš mnoho nenadělá, to obstará příroda sama. Myslím, že tato otázka vskutku není nijak mimořádně aktuální. Jenže ono tomu tak opravdu je: Jak to má dnes člověk zvládnout bez stroje? Je třeba pouze upozornit na to, že v zemědělství není nutné udělat si ze strojů svého koníčka. Zcela jistě se ukáže, že pokud se stroje pro někoho stanou takovouto zálibou, bude mít mnohem horší zemědělské výsledky, a to dokonce i tehdy, přinese-li sebou nový stroj zlepšení v porovnání s tím, kdyby dále používal svůj starý stroj, dokud by ho dočista neopotreboval. To už ale - vezmeme-li to poněkud přísněji - zabíháme stranou od zemědělství.

Je možné použít udané kvantum ve vodě rozpuštěného kravského rohového hnoje též na polovinu udané plochy?

V tom případě získáte bující plodiny. Pak to bude vypadat tak, jak jsem to při jiné příležitosti naznačil již dříve. Pokud tu věc použijete například u brambor nebo u něčeho jiného, dostanete bující plodiny, bohatou nať, ale to, o co vám jde, to se nevytvoří. Dostanete to, čemu se říká vyhnané rostliny. Vyhnaná ohniska rostlin, která se vám objeví v porostu, dostanete díky tomu, že jste toho vzali nadměrné množství.

Jak je tomu u krmných plodin, kde bujné rostliny chceme, jako např. u špenátu ?

Myslím, že i zde se použije onoho půl vědra s jedním kravským rohem, tak jak jsme to sami provedli v Domachu na ploše, která v podstatě odpovídá výměře zeleninové zahrady. Pro plodiny pěstované na větších plochách toho bude určitě zapotřebí mnohem méně. Toto je přece jen optimum.

Je lhostejné, jaký hnůj se použije, zda kravský, koňský nebo ovčí?

Nejlepším materiálem pro tuto proceduru je bezpochyby hnůj kravský. Mohlo by však jít o to, aby se dále zkoumalo, zdali k tomu má být použit hnůj koňský. Půjde však o to, že chceme-li tímto způsobem ošetřit koňský hnůj, museli bychom roh poněkud ovinout žíněmi z koňské hřívky, abychom dosáhli účinnosti toho, co u koně, který žádné rohy nemá, sídlí v jeho hřívě.

Odpovědi na otázky

Má se to dělat před výsevem anebo po výsevu ?

Správné je udělat to před výsevem. Uvidíme, jak to působí. Letos jsme se k tomu dostali poněkud později a tak se ledacos bude dělat po zasetí. Uvidíme tedy, zdali to bude

nevýhodou. Avšak je samozřejmé, že se to udělá před zasetím, aby byla zasažena půda.

Lze použít kravské rohy od hnoje i pro onu minerální látku?

To sice lze, avšak ani v tomto případě není možné je použít více než třikrát až čtyřikrát. Svou sílu ztratí už po trojnásobném až čtyřnásobném použití.

Záleží na tom, jaké osobnosti tuto práci vykonávají, anebo mohou tuto práci vykonávat také libovolné jiné osobnosti či to má být anthroposof?

Toť otázka! Kdo dnes položí takovou otázku, ten se setká jen s výsměchem.

Chci vám připomenout, že jsou lidé, u nichž květiny, které pěstují za oknem, nádherně prospívají. U jiných lidí nepospívají vůbec a nakonec zajdou. Taková je skutečnost. Jenže všechno, co se zde díky vlivu člověka samotného děje při povrchním pohledu neobjasnitelným, při hlubším pohledu však velice průhledným způsobem, to se děje také díky tomu, že se člověk, řekněme, oddává meditacím a svým meditativním životem se připravuje - už jsem to charakterizoval včera. Člověk vlastně úplně jinak žije s dusíkem, obsahujícím imaginace, když medituje. Člověk se tím vpravuje do stavu, který způsobí, že to vše je podstatně účinné. Do takového stavu se pak člověk vpraví vůbec vůči veškerému rostlinnému růstu. Toto už dnes ovšem není tak zřejmé, jak tomu bylo kdysi v dobách, kdy se tohle všechno ještě uznávalo. Byly doby, kdy lidé skutečně věděli, že se díky jistým úkonům, které vykonávali, mohou stát způsobilými pro péči o rostlinný růst. Dnes už se na to nedbá a tato jemná subtilní působení se ztrácejí, pokud se člověk ustavičně pohybuje mezi lidmi, kteří na něco takového nedbají. Z toho důvodu se to dá velice snadno vyvrátit, pokud člověk něco takového používá. Rád bych právě o těchto věcech svobodně pohovořil před větší společností, protože tyto věci mohou být dnes na základě životních poměrů samozřejmě velice snadno vyvráceny. Náš přítel Stegemann se při rozhovoru v Bočkově sále zmínil o navýsost choulostivé otázce, zda je možno parazity, parazitární bytosti potírat touto cestou, cestou, řekněme, koncentrace a tak podobně. Není pochyb o tom, budete-li to dělat správně, že to možné je. Pokud by si člověk především v době, která leží mezi polovinou ledna a polovinou února, kdy země rozvíjí své největší síly, které jsou jmenovitě nejvíce koncentrovány v zemi, pokud by si tedy člověk stanovil takřikajíc dobu sváteční a věnoval se tehdy právě takovým koncentracím, pak by se už výsledky dostavily. Jak říkám, choulostivá otázka, avšak otázka, kterou lze takto pozitivně zodpovědět. Člověk to ovšem musí uskutečnit v souznění s celou přírodou. Je třeba vědět, že je něco docela jiného, jestliže člověk provádí koncentrační cvičení uprostřed zimy či na vrcholu léta. V některých lidových rčeních se dochovalo mnohé z toho, co může být dnešnímu člověku důležitým vodítkem. Vidíte, včera jsem mohl docela dobře uvést také to, že vedle oné spousty věcí, které jsem v nynější inkamaci měl udělat, k čemuž však nedošlo, jsem měl ještě jako mladík nápad sepsat takzvanou rolnickou filozofii, zaznamenat pojmový život rolníků ve všech záležitostech, které se jich týkaly. Mohlo tak vzniknout něco mimořádně krásného a bylo by tak vyvráceno tvrzení pana hraběte, že sedláci jsou hloupí. Vznikla by subtilní moudrost, filozofie, která by přímo grandiózně podávala obraz o intimním

Odpovědi na otázky

životě přírody již jen v pouhé tvorbě slov. Je skutečně s podivem, co všechno rolník vlastně ví o tom, co se v přírodě odehrává. Napsat takovou rolnickou filozofii dnes již vůbec není možné; v dnešní době se tyto věci většinou úplně vytratily. Dnes už to není jak před padesáti, čtyřiceti lety. Ano, to bylo něco zcela a naprosto významného, neboť tehdy se

člověk mohl mezi rolníky naučit víc než na univerzitě. Jenže to právě byla úplně jiná doba. Člověk žil s rolníky na venkově, a když přišli lidé s kalabrijskými klobouky, kteří dnes zavádějí socialistické hnutí, pak to byla rarita. Dnes je svět úplně změněný. Vytratilo se už velmi mnoho z krás různých nářečí a ještě více zaniklo z vlastní rolnické filozofie, která byla určitým dnem kulturní filozofie. Třeba jen v rolnických kalendářích se tenkrát ještě uváděly věci, které v nich dnes už nejsou. Tyto kalendáře také jinak vypadaly; byly takřkajíc od srdce. Znal jsem ještě rolnické kalendáře, kde se sice použilo špatného papíru, uvnitř však byly znaky planet a ty byly namalovány barvami a zvenku na titulním listě byl docela maličký cukříček. To bylo to první, čeho jste si všimli. Maličký cukříček, který jste mohli olíznout pokaždé, když jste tu knížku vzali do ruky. Tímto způsobem byla ta knížka ještě i "chutná". A lidé to pak používali jeden po druhém.

Když se budou hnojit větší plochy, musí to člověk dělat čistě podle pocitu co se počtu použitých kravských rohů týče ?

To bych neradil. V takovém případě, myslím, musí být člověk skutečně rozumný. Já bych radil, aby se nejprve učinilo všechno pro to, aby citlivým zkoušením bylo dosaženo co nejpříznivějších výsledků a pak aby se začalo - aby tak člověk složil účet okolnímu světu - s převáděním celé věci na čísla, takže by pak byly k dispozici správné tabulky, kterých by lidé mohli využívat. Já bych radil: Pokud je někomu vlastní, aby to dělal podle citu, tak ať to tak dělá. Ať však jiným lidem neukazuje, že už si tabulek necení, a ať to těm ostatním předá ve vypočítatelných číslech a tabulkách. Všechno by skutečně mělo být převedeno na propočítatelná čísla a množství. To je něco, co dnes lidé opravdu potřebují. Potřebujeme kravské rohy, abychom tuto věc mohli provádět, nemáme však zapotřebí nasazovat si - obrazně řečeno - rohy býčí, abychom ji prosadili. To je přesně to, co tak snadno vyvolává odpor. Já bych tedy radil, aby se pokud možno přistupovalo na kompromisy a aby se pokud možno dobře zvažovaly úsudky přicházející zvenčí.

Lze použít hnojení páleným vápnem v kompostové hromadě v procentuálním podílu, který se dnes předepisuje ?

On už se ten starý postup osvědčí jako příznivý. Bude jen třeba poněkud specifikovat, zda má člověk půdu rašelinatou nebo písčitou. U písčité půdy bude zapotřebí poněkud méně páleného vápna, zatímco rašelinaté půdy budou potřebovat o něco vyšší obsah páleného vápna kvůli okyselení⁷.

Jak je to s překopáváním kompostové hromady?

To nemůže uškodit. Přirozeně, jedná se pouze o to, aby po překopání byla nakonec nasypána pokud možno vrstva zeminy, která hromadu chrání, aby se to celé po překopání zakrylo zemí. Obzvláště dobré je použít k tomu rašeliny.

Jaký druh drasla je míněn, co se eventuálně může použít v době přechodného hospodaření?

Horečnaté draslo, káli magnézia.

Jak se nejhodněji využije hnůj zbylý po naplnění rohů ? Má být ještě na podzim rozhozen na pole, aby prošel zážitkem zimy, anebo ho má člověk nechat ležet až do jara ?

Musíte si uvědomit, že tento kravský rohový hnůj není úplnou náhradou hnojení jako takového, že je samozřejmě třeba hnojit i nadále. Toto nové hnojení je třeba považovat za určitý druh hnojení zvláštního, které podstatně umocní dosavadní hnojivá opatření. Ostatní hnojení přitom zůstává zachováno.